

نگاهی به روند تداوم و ماندگاری مطبوعات در ایران

مرضیه پروهان

اشاره:

چرخه طبیعی تولد یک نشریه، سه مرحله اصلی دارد: دریافت مجوز، فرایند انتشار و جامعه مخاطبان. اختلال در عملکرد هر یک از این مراحل، نشریه را در موقعیتی متزلزل قرار می دهد.

در این گزارش کوشیده ایم، ضمن بررسی ابعاد موضوع، از طریق ارائه جدول های آماری، به تصویری عینی از وضعیت این چرخه دست یابیم و در نهایت با آسیب شناسی موضوع، راهکارهای رهایی از مشکلات و چالش های فراروی مطبوعات را باز نماییم.

مطبوعات، به دلیل ساختار ویژه خود، رسانه‌ای متفاوت از دیگر رسانه‌هاست؛ وجه تمایز آن نیز ویژگی نوشتاری و ماندگاری آن است. نشریات، حاصل تلاش همزمان دست‌اندرکاران و مخاطبان آن است و البته تداوم انتشار یک نشریه به این تعامل وابسته است.

از آغاز انقلاب اسلامی تا امروز، شمارگان مطبوعات روندی روبه‌رشد داشته است. مطبوعات عصر ما برای هماهنگی با فناوری‌های نوین، تحولاتی اساسی در شیوه‌های نظری و عملی خود پدید آورده است. عدم تطابق لازم با واقعیت‌های بیرونی و همگام نبودن با رویدادهای جهان معاصر، اسباب عقب ماندن و بی‌اعتباری مطبوعات را فراهم می‌کند. بنابراین اصحاب مطبوعات تمامی تلاش خویش را به کار می‌گیرند تا در مسیری روبه‌رشد و به روز حرکت کنند.

گسترش دامنه مطبوعات، حاصل افزایش و گسترش دامنه انتخاب خوانندگان و پدیدآورندگان و تولیدکنندگان آن است. امروزه مطبوعات، با مخاطبانی روبه‌رو هستند که به دلیل تنوع و تعدد رسانه‌های گوناگون، قدرت انتخاب رو به پیشخوان نشریات می‌آورند. البته در این زمینه، کشورهای جهان سوم از امکانات کمتری برخوردارند؛ اما به‌طور کلی، سیر کلی جوامع، به سوی دستیابی هرچه سریع‌تر به اطلاعات تازه و به روز است. جوامعی که با این فرایند هماهنگ نشوند، فرصت‌های رقابت را از دست می‌دهند و از گردونه حذف می‌شوند.

در چنین دورانی آیا می‌توان مطبوعات را جدا از عرصه روبه‌رشد تحولات در نظر گرفت و همچون گذشته عمل کرد؟ آیا بحرانی که گریبان برخی مطبوعات را گرفته است ناشی از این واپس‌ماندگی نیست؟ آیا مربوط دانستن بحران مطبوعات به عواملی چون مشکلات مالی و نارسایی‌های فنی به معنای غفلت از ماهیت و سرشت واقعی رسانه‌های کنونی نیست؟ آیا اکنون در جامعه خودمان، از این رویدادها غافل نشده‌ایم؟ بی‌تردید، مطبوعات به عنوان ساده‌ترین و کارآمدترین ابزار اطلاع‌رسانی، اگر دستخوش بحران شوند، سرآغاز بحرانی ژرف‌تر و گسترده‌تر خواهند بود.

رشد و توسعه مطبوعات، پدیده‌ای نیست که بتوان آن را به یک شاخص یا به یک زمینه و موضوع خاص محدود کرد. تحول جامعه از مراحل پیش از توسعه به سوی مرحله توسعه یافتگی به معنای تحول در همه عرصه‌های زندگی است. در این مرحله گذار، مطبوعات از جایگاه خاصی برخوردارند. کشورهای درحال توسعه برای گذار از واپس‌ماندگی، به مطبوعات بیشتر و متنوع‌تر نیاز دارند. براساس پژوهش‌ها، توسعه نیافتگی جوامع علت اصلی کاهش تعداد نشریات و میزان مخاطبان است.

مشکل مطبوعات در جهان سوم، تنها به کاهش تولید محدود نمی‌شود، بلکه سایر شاخص‌ها و جنبه‌های مطبوعات را نیز در برمی‌گیرد. برای مثال، تیراژ نشریات در کشورهای در حال توسعه بسیار

پایین است و قابل مقایسه با کشورهای پیشرفته نیست. از سوی دیگر، تیراژ، پدیده‌ای متأثر از عوامل اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و فنی است. شاخص تیراژ مطبوعات با شاخص‌های زندگی شهرنشینی و صنعتی، میزان سواد و تحصیلات، اوقات فراغت و سطح و توسعه آموزش و پرورش پیوند مستقیم دارد. شاخص تیراژ با شاخص خوانندگان (مخاطبان) همخوانی دارد. شاخص خوانندگان نشریات، نشانگر شاخص‌های توسعه فرهنگی است که طبعاً با سایر جنبه‌های پیشرفت جامعه هماهنگ است. از این رو افزایش کمی تولید نشریه و تداوم سیر افزایش، با فزونی کیفیت مطالب آن، برابر است. تناسب میان منحنی‌های روبه‌افزایش مطبوعات، زمانی به دست می‌آید که سیر حرکت جامعه رو به رشد باشد. همین تناسب، یکی از شاخص‌های پیشرفت فرهنگی است.

در جهان امروز، هر حرکت و تحول مهمی، در مطبوعات بازتاب می‌یابد. با این حال، با وجود تعدد و تنوع رسانه‌ها، جامعه با بحرانی فراگیر و چالشی جدی در عرصه اطلاع‌رسانی روبه‌روست.

در این گزارش، آمار مربوط به تعداد متقاضیان اخذ مجوز، تعداد صدور مجوزها، شمار نشریات توقیف شده و تعداد روزنامه‌ها و نشریات دارای مجوز استانی تا اردیبهشت ماه ۱۳۸۲ ارائه می‌شود.

تعداد متقاضیان اخذ مجوز:

در جدول زیر، تعداد متقاضیان حقوقی و حقیقی اخذ مجوز به تفکیک سال‌های مورد بررسی ذکر شده است و افزایش یا کاهش هر یک نسبت به سال قبل مورد توجه قرار گرفته است.

سال	تعداد متقاضیان	افزایش یا کاهش نسبت به سال قبل
۷۲	۱۲۹	۰
۷۳	۱۴۲	+۱۴
۷۴	۱۱۳	-۲۰
۷۵	۳۰۲	+۱۸۹
۷۶	۵۹۱	+۲۸۹
۷۷	۱۰۷۵	+۴۸۴
۷۸	۱۴۶۰	+۳۸۵
۷۹	۲۱۵۹	+۶۹۹
۸۰	۲۴۹۱	+۳۳۲
۸۱	۲۷۳۰	+۲۳۹
اردیبهشت		
۸۲		

با توجه به آمار به دست آمده، تعداد متقاضیان اخذ مجوز از سال ۱۳۷۲ تا اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۲ روندی رو به رشد داشته و تنها در سال ۱۳۷۴ با کاهش اندکی روبه‌رو بوده است.

تعداد متقاضیان اخذ مجوز براساس نوع مالکیت نشریه تا

اردیبهشت ماه ۱۳۸۲

غیردولتی	درصد	دولتی	درصد	جمع
۲۶۱۹	%۹۶	۱۱۱	%۴	۲۷۳۰

علت تفاوت چشمگیر نشریات غیردولتی و دولتی نیاز به بررسی همه‌جانبه دارد؛ اما در یک نگرش کلی می‌توان دریافت که انتشار اغلب نشریات کشور با سرمایه‌گذاری خصوصی صورت گرفته و نقش دولت در این زمینه بسیار کم‌رنگ و ناچیز به نظر می‌رسد.

این آمار همچنین، نشانگر آن است که دولت به تدریج، از تصدی و عاملیت خود در عرصه انتشار مطبوعات کاسته است.

کمک‌های دولتی (یارانه‌ها) به مطبوعات باید ضمن رعایت بی‌طرفی با توجه به رسالت‌های فرهنگی و اطلاع‌رسانی مطبوعات، براساس الگوی صحیح اولویت‌بندی شود. پیداست که این اولویت‌ها نباید سیاسی، حزبی و جناحی باشد؛ زیرا مطبوعات امکان برخورداری از حقی را برای شهروندان فراهم می‌کنند که حق دسترسی آزاد به منابع اطلاعات است.

تعداد متقاضیان نشریه بنابر ترتیب و توالی زمانی انتشار نشریه مورد درخواست تا اردیبهشت ماه ۱۳۸۲:

ترتیب انتشار	تعداد
روزنامه	۲۲۸
سه‌شماره در هفته	۳
دو شماره در هفته	۲۵
هفته‌نامه	۹۴۲
ده‌روز یک‌بار	۱
دوهفته‌نامه	۲۵۶
ماهنامه	۸۵۲
دوماه یک‌بار	۲۳
فصلنامه	۳۳۴
دوفصلنامه	۲۴
سه‌شماره در سال	۰
سالنامه	۶
ترتیب نامشخص	۳۶
جمع	۲۷۳۰

جدول بالا نشانگر آن است که شمار متقاضیان هفته‌نامه، ماهنامه، فصلنامه، دوهفته‌نامه و روزنامه به ترتیب، بیشتر از سایر موارد بوده است.

تعداد صدور مجوز نشریات:

در جدول زیر تعداد صدور مجوز به تفکیک سال‌های مورد بررسی آمده است:

متقاضیان نشریه به تفکیک گستره توزیع (تا اردیبهشت ۸۲)

تعداد	گستره توزیع
۴۴۲	بین‌المللی
۱۴۶۶	سراسری
۲۷۰	منطقه‌ای
۶۵۲	محلی
۲۷۳۰	جمع

سال	تعداد صدور مجوز	افزایش یا کاهش نسبت به سال قبل
۷۲	۶۹	۰
۷۳	۷۰	+۱
۷۴	۱۰۵	+۳۵
۷۵	۱۱۶	+۱۱
۷۶	۲۸۱	+۱۶۵
۷۷	۱۶۸	+۱۱۳
۷۸	۳۳۳	+۱۶۵
۷۹	۶۲	-۲۷۱
۸۰	۲۹۴	+۲۳۱
تا ۸۱ اردیبهشت ۸۲	۴۴۵	+۵۲

آمار به دست آمده، نشانگر آن است که تعداد صدور مجوز صرفاً در سال ۱۳۷۹ با کاهش چشمگیری روبه‌رو بوده است. ولی طی سال‌های بعد روند رو به رشدی داشته است.

مجوزهای صادره براساس زبان نشریه

تعداد	زبان نشریه
۱۴۲۳	فارسی
۲۴	انگلیسی
۱۶	عربی
۳۵۱	فارسی، انگلیسی
۱۶۱	سایر
۱۹۸۵	جمع

تعداد مجوزهای صادر شده به تفکیک دوره انتشار تا اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۲ به شرح زیر است:

به‌طور کلی، تا اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۲ تعداد ۱۹۸۵ نشریه مجوز گرفته‌اند که در این میان، گستره توزیع ۳۱۶ نشریه به صورت بین‌المللی، ۱۰۹۰ نشریه به گونه سراسری، ۱۱۲ نشریه به صورت منطقه‌ای و ۴۶۷ نشریه به صورت محلی در زمینه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، هنری، اقتصادی، کلیات علوم، کشاورزی، فنی، علوم پایه، پزشکی، شعر، ادبیات داستانی، تئاتر، سینما، معلومات عمومی، ورزشی، طنز و سرگرمی منتشر شده‌اند.

شمار نشریات توقیف موقت شده

سال	تعداد
۷۷	۷
۷۸	۹
۷۹	۵۰
۸۰	۱۵
۸۱ تا اردیبهشت ۸۲	۱۷

در سال ۷۹ با نمایان شدن بحران انتشار مطبوعات، تعداد ۵۰ نشریه توقیف موقت شدند و تعدادی از نشریات حتی دو بار (و در سال‌های مختلف) با توقیف موقت مواجه شدند.

روزنامه:

از بین مطبوعات، روزنامه‌ها به دلیل تفاوت‌های ماهوی، صوری و کارکردی، از نشریات دیگر قابل تمایزند. مطبوعات به طور عام و روزنامه‌ها به‌طور خاص، نقش قابل توجهی در تولید دانش دارند. با توجه به آمارهای موجود می‌توان دریافت که جمعاً ۱۹۶ عنوان روزنامه مجوز گرفته‌اند که ۵۱ روزنامه قبل از سال ۱۳۷۶ و ۱۴۵ روزنامه بعد از سال ۱۳۷۶ مجوز گرفته‌اند که در این میان، ۲۷ روزنامه توقیف موقت، ۲۱ روزنامه مشمول ماده ۱۶ و ۹ روزنامه لغو پروانه شده‌اند. ۴۳ روزنامه به طور نامنظم و ۲۷ روزنامه به‌طور دائم دارای فرصت انتشار هستند و صرفاً ۶۹ روزنامه به‌طور منظم (تا اردیبهشت ماه ۱۳۸۲) در سراسر کشور منتشر می‌شوند.

گستره انتشار روزنامه‌ها:

گستره انتشار روزنامه‌های منظم ۱۷ مورد استانی منظم و ۵۲ مورد سراسری منظم است که روزنامه‌های سراسری منظم در زمینه‌های سیاسی (۲۵ مورد)، اقتصادی (۶ مورد)، ورزشی (۱۱ مورد)، به زبان انگلیسی (۴ مورد)، به زبان عربی (۲ مورد)، آرامنه (۱ مورد)، ویژه ناپینان (۱ مورد) ویژه ایرانیان خارج از کشور (۱ مورد) و ویژه کودکان (۱ مورد) منتشر می‌شوند.

تعداد روزنامه‌های دارای مجوز تا اردیبهشت ماه ۱۳۸۲

منظم	نامنظم	غیرمنتشره	توقیف شده
۶۹	۴۲	۲۷	۲۷

نشریات دارای مجوز استانی:

به‌طور کلی تعداد متقاضیان اخذ مجوز با فراوانی ۵۶۱ و تعداد نشریات دارای مجوز استان‌ها (غیر از تهران) با فراوانی ۴۷۶ بوده است. ۲۳۲ نشریه قبل از سال ۱۳۷۶ و ۲۴۴ نشریه بعد از سال ۱۳۷۶ مجوز انتشار گرفته‌اند.

ترتیب انتشار	تعداد
روزنامه	۱۵۷
دوشماره در هفته	۱۷
هفته‌نامه	۴۱۵
دوهفته‌نامه	۱۱۹
ماهنامه	۵۳۸
نصنامه	۵۸۶
دو نسلنامه	۷۹
دوماه یک‌بار	۵۵
ده‌روز یک‌بار	۱
ساتنامه	۱۲
سه‌شماره در سال	۲
سه‌شماره در هفته	۴
جمع	۱۹۸۵

نشریات توقیف شده:

یکی از مشکلات و موانع نشر، وجود سانسور (ممیزی) و توقیف مطبوعات است. توقف و عدم استمرار نشریات، سبب رکود و آشفته‌گی صنعت نشر می‌شود. در حال حاضر، به دلیل فضای پدید آمده برای بخش مطبوعات، استمرار مطبوعات با مشکلی جدی روبه‌روست و امنیت شغلی روزنامه‌نگاران در شرایطی مخاطره‌آمیز قرار دارد.

شمار نشریات توقیف شده به تفکیک مرجع توقیف‌کننده از سال ۷۷ تا اردیبهشت ماه ۸۲

مرجع توقیف‌کننده	تعداد	درصد
هیأت نظارت بر مطبوعات	۱۸	۱۹٪
توه قضاییه	۷۷	۸۱٪
جمع	۹۵	۱۰۰

از مجموع ۹۵ نشریه توقیف شده، ۸۱ درصد از سوی قوه قضاییه و ۱۹٪ از سوی هیأت نظارت بر مطبوعات بوده است، که در این میان، «روزنامه» با فراوانی ۴۱، «دوشماره در هفته» با فراوانی ۴، «هفته‌نامه» با فراوانی ۴۱، «دوهفته‌نامه» با فراوانی ۲، «ماهنامه و دو ماهنامه» با فراوانی ۷ بوده است.

تعداد نشریات توقیف شده به تفکیک سال صدور مجوز

سال	تعداد
قبل از سال ۷۶	۲۳
۷۶	۲۰
۷۷	۱۶
۷۸	۱۰
۷۹	۱
۸۰	۲
تا اردیبهشت ۸۲	۱
جمع	۹۵

شمار نشریات توقیف شده از سال ۷۶ به بعد روندی نزولی و کاهنده داشته است.

نشریات دارای مجوز استانی ۱۳ درصد به روزنامه، ۵۵ درصد به هفته‌نامه، ۱۸ درصد به ماهنامه، ۱ درصد به دوماهنامه و ۱۳ درصد به فصلنامه اختصاص دارد. بدین ترتیب، تعداد هفته‌نامه با ۵۵ درصد بیشترین تعداد را در سطح استان‌ها دارد.

نتیجه‌گیری

بررسی تاریخی مطبوعات، نشانگر آن است که جز معدودی از نشریات که سابقه انتشار طولانی دارند، بسیاری از نشریات پس از صدور مجوز و انتشار نشریه یا توقیف می‌شوند و یا به علت مشکلات مالی و... از ادامه انتشار باز می‌مانند. بدین ترتیب، به‌طور قطع می‌توان

■ مطبوعات، به دلیل

ساختار ویژه خود،

رسانه‌ای متفاوت از دیگر

رسانه‌هاست؛ وجه تمایز

آن نیز ویژگی نوشتاری و

ماندگاری آن است.

نتیجه گرفت که مدت انتشار نشریه‌ها در ایران، کوتاه است. فشارهای اقتصادی از یک سو و زمینه‌های نگران‌کننده و بازدارنده سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و عقیدتی از سوی دیگر، عوامل تهدیدکننده مطبوعات به شمار می‌روند.

دولت، نهادهای مردمی و ملت همگی در

برابر حفظ و صیانت از مطبوعات وظیفه دارند.

کارکرد صحیح و سنجیده مطبوعات،

اطلاع‌رسانی شفاف، ارتقای سطح اطلاعات و

افزایش آگاهی‌های مردم می‌تواند بر

سیاست‌های فرهنگی و مطبوعاتی دولت‌ها

تأثیری تعیین‌کننده داشته باشد. وجود نشریاتی

که صرفاً به حمایت خوانندگان متکی باشد (نه

به دولت)، یا به عبارت دیگر، مطبوعات مستقلی

که از سلطه مادی و معنوی دولت‌ها رها باشد، از

عوامل اصلی و برجسته آزادی بیان و توسعه فرهنگی و اجتماعی به شمار می‌رود.

البته مطبوعات در صورتی می‌توانند به

شکل مطلوب تداوم یابند که دولت‌ها بدون

چشمداشت‌های سیاسی از آنها پشتیبانی کنند.

هزینه‌ای که مردم برای خرید مطبوعات

می‌پردازند، نشانگر مشارکت عملی آنان با

مطبوعات و حمایت از مطبوعات مستقل است.

از این‌رو، برخوردها با مطبوعات، و

بی‌توجهی مردم به وظیفه‌ای که در پاسداری از

مطبوعات مستقل برعهده دارند، از بارزترین

موانع توسعه فرهنگی است.

برای تضمین سلامت چرخه انتشار

مطبوعات (دریافت مجوز، فرایند انتشار و جامعه

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

و ناچیز به نظر می‌رسد.

■ شاخص تیراژ مطبوعات با شاخص‌های زندگی شهرنشینی و صنعتی، میزان سواد و تحصیلات، اوقات فراغت و سطح و توسعه آموزش و پرورش پیوند مستقیم دارد.

■ در یک نگرش کلی می‌توان دریافت که انتشار اغلب نشریات کشور با سرمایه‌گذاری خصوصی صورت گرفته و نقش دولت در این زمینه بسیار کم‌رنگ و ناچیز به نظر می‌رسد.

■ کمک‌های دولتی (یارانه‌ها) به مطبوعات باید ضمن رعایت بی‌طرفی با توجه به رسالت‌های فرهنگی و اطلاع‌رسانی مطبوعات، براساس الگوی صحیح اولویت‌بندی شود.

پیدااست که این اولویت‌ها نباید سیاسی، حزبی و جناحی باشد؛ زیرا مطبوعات امکان برخورداری از حقی را برای شهروندان فراهم می‌کنند که حق دسترسی آزاد به منابع اطلاعات است.

■ در حال حاضر، به دلیل فشاری که بر پیکره مطبوعات وارد می‌شود، استمرار مطبوعات با مشکلی جدی روبه‌روست و امنیت شغلی روزنامه‌نگاران در شرایطی مخاطره‌آمیز قرار دارد.

مخاطبان) باید به مجموعه راهکارها و تدابیری اندیشید که ضمن حذف عوامل تهدیدکننده، باعث تسهیل و تقویت این روند می‌شوند. اگر شرایط مناسب را برای دست‌اندرکاران مطبوعات فراهم نسازیم، شأن و منزلت آنها را در جامعه در نظر نگیریم و برای بیان اندیشه‌شان محدودیت و شرط و شروط قایل شویم؛ وسایل مادی کارشان را فراهم نسازیم؛ امورشان را به دست دیوانسالاران بی‌اعتنا و بی‌رغبت به فرهنگ بسپاریم، توازن این چرخه به هم می‌خورد و ارکان آن آسیب می‌بیند.

در کشورهایی که سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های فرهنگی دولت مناسب است، طبعاً این جنبه‌ها از نظر مسوولان علاقه‌مند دور نمی‌ماند و به کمک اهرم‌های حمایتی و تدابیر

پشتیبانی، موجداتی فراهم می‌آورند که گردونه مطبوعات کشور از روند آفرینش و خلاقیت باز نایستد و فرایند تولید و انتشار اطلاعات، در تمامی عرصه‌های جامعه حفظ و تقویت شود. بی‌تردید جوامع در حال توسعه که در تلاشند تا راهبردها و آرمان‌های سیاسی، فرهنگی‌شان را به تحقق برسانند، وظایف خطیرتر و دشوارتری دارند.

در این میان، تولیدکنندگان مطبوعات و تمامی کسانی که شغل و حرفه، سرمایه و مهم‌تر از همه عشق و ایمان و آرمان خود را در خدمت به مطبوعات به کار گرفته‌اند، نیاز به حمایت جدی دارند.

شایان ذکر است که مطبوعات به لحاظ مواجهه مداوم با عناصر متعدد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، با دولت و عملکردهای گوناگون آن ارتباط پیدا می‌کنند.

از یاد نبریم که بحران‌های اقتصادی و اجتماعی می‌توانند در فعالیت مطبوعات اختلال ایجاد کنند. بحران‌های سیاسی و اجتماعی دشوارترین تنگناها را برای مطبوعات فراهم می‌سازند و برعکس، گستردگی دیدگاه‌ها، رونق‌های اقتصادی، امنیت‌های اجتماعی و شوق و رغبت اجتماعی می‌تواند مطبوعات را شکوفا کند. شاید دولت‌ها بتوانند خط

مشی‌های مداخله‌جویانه خود را در مرحله نخستین چرخه (اخذ مجوز و متقاضیان) به نوعی پنهان کنند، یا به تعابیر مختلف، واژگونه و دیگرگونه نشان دهند، اما در مرحله دوم چرخه این‌گونه پنهان‌کاری‌ها دوام نمی‌آورد.

از این‌رو، پرهیز از ایجاد هرگونه فضای ناامن و مناسبات نامطمئن و روی آوردن به اصول، قواعد و مقرراتی که روابط میان دست‌اندرکاران مطبوعات و همه نهاد‌های کشوری را تنظیم می‌کند و اجرای عادلانه قانون، محیط مناسبی را فراهم می‌آورد تا دست‌اندرکاران مطبوعات با تکیه بر سرمایه‌گذاری‌های فرهنگی و اقتصادی و خطرپذیری در عرصه‌های گوناگون با یقین و اطمینان گام به مرحله دوم بگذارند.

سومین عامل در فرایند تولید و نشر مطبوعات، مسأله مخاطب است. افزایش کمی و رشد کیفی مخاطبان مطبوعات با میزان تولید مطبوعات تناسب مستقیم دارد؛ البته گسترش دایره مخاطبان به چند روز و چندماه محدود نمی‌شود. مخاطبانی که به دلایل سیاسی، اجتماعی و... یکباره به خواندن مطبوعات روی می‌آورند، با اتکاء بر همان دلایل

■ **عدم تطابق لازم با واقعیت‌های بیرونی و همگام نبودن با رویدادهای جهان معاصر، اسباب عقب ماندن و بی‌اعتباری مطبوعات را فراهم می‌کند.**

■ **بررسی تاریخی مطبوعات، نشانگر آن است که جز معدودی از نشریات که سابقه انتشار طولانی دارند، بسیاری از نشریات پس از صدور مجوز و انتشار نشریه یا توقیف می‌شوند و یا به علت مشکلات مالی و... از ادامه انتشار باز می‌مانند. به طور قطع می‌توان نتیجه گرفت که مدت انتشار نشریه‌ها در ایران، کوتاه است. فشارهای اقتصادی از یک سو و زمینه‌های نگران‌کننده و بازدارنده سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و عقیدتی از سوی دیگر، عوامل تهدیدکننده مطبوعات به شمار می‌روند.**

نیز ممکن است از خواندن روی برتابند. یافتن مخاطب، در حقیقت، نوعی معماری آموزشی، پژوهشی و فرهنگی است. حتی اگر صرفاً اقتصادی و مادی بیندیشیم، افزایش مخاطبان به معنای ایجاد و حفظ بازار مصرف و تقویت انگیزه‌های تولیدی و صنعتی نیز خواهد بود. از سوی دیگر، باید تلاش‌هایی صورت گیرد تا عادت به مطالعه مطبوعات تداوم بیشتری یابد. حضور همیشگی مخاطبان، چرخه سه‌گانه تولید مطبوعات را تکمیل خواهد کرد. بدین ترتیب که متقاضیان موفق می‌شوند مجوز دریافت کنند، نشریه‌های مختلف توسط دست‌اندرکاران مطبوعات پا به عرصه می‌گذارند و خوانندگان به آسانی نشریه مورد نظرشان را مطالعه می‌کنند. راهبردها و سیاست‌هایی لازم است که بتواند این سه مرحله را با هم، در کنار هم، به شکل متوازن و متناسب نگاه دارد تا از پیدایش بحران جلوگیری کند. در واقع، رشد و غنای فرهنگی کشور ما، اصالت و هویت ملت ما، آینده نویدبخش نسل‌های فردای ما در گرو حفظ و تقویت چرخه‌های طبیعی فرهنگی است. شاید مطبوعات محور اصلی این چرخه‌ها باشد. اگر مطبوعات بتوانند پویایی و استقلال خود را حفظ کنند، در جذب مخاطب موفق می‌شوند و در نتیجه در زمینه کسب درآمد و بهره‌وری مالی

نیز موفق خواهند بود.

البته این استقلال و خوداتکایی به معنای قطع ناگهانی یارانه مطبوعات نیست چرا که این امر مستلزم زمان زیادی است. در این عرصه، توسعه کیفی آن‌گاه تحقق خواهد یافت که مطبوعات، شیوه‌های تداوم حیات خویش را به کار گیرند و به گونه‌ای کاملاً حرفه‌ای عمل کنند. بی‌تردید، تا هنگامی که مطبوعات به یارانه‌های دولت وابسته باشند و بر توانمندی و استقلال حرفه‌ای خویش تکیه نکنند، نمی‌تون به تداوم و استمرار انتشارشان امید بست. □

پی‌نوشت:

۱. قدیمی‌ترین این نشریات عبارتند از اطلاعات (۱۳۰۵)، آلیک (۱۳۲۱) و کیهان (۱۳۲۱).
۲. کلیه آمار این گزارش، برگرفته از راهنمای مطبوعات از نگاه آمار منتشر شده از سوی اداره کل مطبوعات داخلی معاونت امور مطبوعاتی و تبلیغاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است.